

Likovi detektiva u romanima Agathe Christie (usporedba Herculea Poirota i Miss Marple)

Špoljarić, Kristina

Undergraduate thesis / Završni rad

2012

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:376294>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-22**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij hrvatskog i engleskog jezika i književnosti

Kristina Špoljarić

**Likovi detektiva u romanima Agathe Christie (usporedba
Herculea Poirota i Miss Marple)**

ZAVRŠNI RAD

Mentor

Doc. dr. sc. Kristina Peternai Andrić

Osijek, 2012.

SAŽETAK

Nakon uvoda koji u kratkim crtama predstavlja temu završnog rada donosi se povijest kriminalističkog romana, žanr u čijem je okviru pisala poznata autorica Agatha Christie. Iznose se najvažniji predstavnici te osnovna shema kriminalističkog romana koju donosi Stanko Lasić u svojem djelu o kriminalističkom romanu pod nazivom *Poetika kriminalističkog romana*. Nakon kratkog uvoda o povijesti i osnovnoj shemi kriminalističkog romana donosi se teorija lika i ostali termini koji se vežu uz teoriju lika prema Milivoju Solaru. U poglavlju *Teorija lika* objašnjavaju se pojedini termini poput fokalizacije, fokusa i arhetipova, a koji su vezani za termin lika. Nakon teorije lika donosi se poglavlje o likovima u kriminalističkim romanima prema teoriji Pavla Pavličića i njegova djela pod nazivom *Sve što znam o krimiću*. Likovi detektiva u kriminalističkim romanima pobliže se objašnjavaju i definiraju. Pobliže se iznosi i opisuje život Agathe Christie, jedne od najprodavanijih autorica kriminalističkih romana. Osim njezina životopisa, navodi se i stil pisanja navedene autorice te karakteristični narativni elementi njezinih kriminalističkih romana. Budući da je Agatha Christie poznata kao tvorac poznatih detektivskih likova Herculea Poirota i Miss Marple kratko se iznosi njihova prva pojava u Christeinim kriminalističkim romanima. Sljedeće poglavlje donosi i opisuje nastanak poznatih likova detektiva Herculea Poirota i Miss Marple. U poglavlju *Podrijetlo detektiva* donose se i citati književnih predložaka koje sam koristila u istraživanju. Nakon poglavlja *Podrijetlo detektiva* opisuje se vanjski izgled likova detektiva te njihove karakterne osobine koje su važne pri njihovu istraživanju zločina. Posljednje poglavlje donosi njihove metode istraživanja i rješavanja zločina dok se u zaključku sumira istraživački rad.

KLJUČNE RIJEČI

Kriminalistički roman, likovi detektiva, Agatha Christie, Hercule Poirot, Miss Marple.

SADRŽAJ

1. Sažetak.....	2
2. Uvod.....	4
3. Kriminalistički roman.....	5
4. Teorija lika.....	7
4.1. Likovi detektiva u kriminalističkim romanima.....	8
5. Agatha Christie i kriminalistički roman.....	10
6. Detektivi Hercule Poirot i Miss Marple.....	12
6.1. Podrijetlo likova.....	12
6.2. Vanjski izgled i karakter likova.....	14
6.3. Metode istraživanja i rješavanja zločina.....	16
7. Zaključak.....	20
8. Literatura.....	21

1. UVOD

Ovaj završni rad bavi se usporedbom likova Herculea Poirota i Miss Marple koji su poznati kao najveći likovi detektiva poznate autorice kriminalističkih romana Agathe Christie. Navedeni likovi detektiva koje je stvorila Agatha Christie postali su svjetski poznati te se upravo prema njima prepoznaje autoričin opus. Iako su Hercule Poirot i Miss Marple poznati kao antonimski likovi pronalaze se neke sličnosti i poveznice između njihovih metoda istraživanja i rješavanja zločina.

Za bliže proučavanje kriminalističkog romana koristila sam se *Poetikom kriminalističkog romana* autora Stanka Lasića te djelo *Sve što znam o krimiću* autora Pavla Pavličića. Za teoriju lika poslužio mi je *Rječnik književnoga nazivlja* autora Milivoja Solara. *Autobiografija* Agathe Christie poslužila je kao odličan uvid u njezina razmišljanja prilikom njezina književnog stvaranja i kreiranja poznatih likova.

2. KRIMINALISTIČKI ROMAN

Kriminalistički roman žanr je romana uz koji se vezuje konvencionalna tematika rješavanja zločina i pronalaska ubojice. Uz konvencionalnu tematiku pojavljuju se i tipizirani likovi te konvencionalna kompozicija. Kompozicija kriminalističkog romana polazi od zagonetke vezane uz težak zločin do istrage u kojoj se ispituju različiti svjedoci te rješenja koje se sastoji od pronalaska ubojice. Pavao Pavličić navodi da je osnovna pretpostavka kriminalističkog romana "da uvijek postoji razlika između privida i istine i da je ta razlika silno važna; krimić stvara svijet koji je sav zasnovan na toj razlici, svijet u kojemu sve, i dobro i zlo, iz te razlike proizlazi i u nju se vraća." (Pavličić, 2008: 7)

Začecima kriminalističkog romana smatraju se pripovijetke Edgara Allana Poea i Arthura Conana Doylea koji su stvorili prve tipične likove kriminalističkog romana poput Augusta Dupina i Sherlocka Holmesa. Kriminalistički roman svoju je popularnost stekao tijekom 20. stoljeća kada je postao jedan od najpoznatijih i najproširenijih žanrova trivijalne književnosti. U razdoblju modernizma i postmodernizma nestaje razlika između visoke i trivijalne književnosti te kriminalistički roman postaje omiljeni žanr brojnih autora.

Prema Stanku Lasiću, osnovni model kriminalističkog romana može se podijeliti na sljedeće jedinice:

- 1) Kompozicijski totalitet uvijek se svodi na jednu kompozicijsku liniju, odnosno kriminalistički roman rješava samo jedan problem ili sukob. Iako je u centru zbivanja jedan zločin to ne mora nužno uključivati samo jednog glavnog lika.
- 2) Kompozicijska linija postaje paradoksalni niz događaja, odnosno kretanje naprijed jest i naprijed natrag. Objašnjenje tako postaje "uspostavljanje ravnoteže narušene inicijalnom zagonetkom." (Lasić, 1973: 65)
- 3) Najvažnije figure kriminalističkog romana su inverzija i gradacija. Bez inverzije nema kriminalističke kompozicijske linije. Čak i romani koji na početku sadrže nezagonetni čin moraju ostvariti inverziju kako bi ostvarili kriminalističku kompozicijsku liniju. Gradacija se različito realizira, može se pojaviti na početku romana, ali i na kraju. Zagonetka koja se postavlja u romanu može se postaviti na viši nivo ili spuštanje s postignutog zagonetnog nivoa. Dakle, gradacija se nikako ne može isključiti iz kriminalističkog romana.
- 4) Shema kriminalističkog romana može se podijeliti na pet kompozicijskih blokova:

priprema zločina – istraga – otkriće – potjera – kazna.

Kriminalistički romani ne sastoje se uvijek od svih pet kompozicijskih blokova. Neki kriminalistički romani mogu sadržavati samo jednu ili dvije jedinice navedenih kompozicijskih blokova.

5) Posljednja kompozicijska jedinica sastoji se od sekvence u kojima se odvija borba koja jasno pokazuje koheziju, a sekvence su sljedeće: žrtva – ubojica/gonjeni – progonitelj.

Osim osnovne kompozicije kriminalističkog romana, za kriminalistički roman važno je reći da je prilično tradicionalan, a ponekad i općenit. U kriminalističkom romanu često se ističu moralne, emocionalne i društvene vrijednosti. Od moralnih vrijednosti najviše se ističu hrabrost, iskrenost, odanost i slično. Uz moralne vrijednosti, važno je i isticanje emocionalnih vrijednosti od kojih su najvažnije vjernost, bračna i obiteljska ljubav te prijateljstvo. Od društvene vrijednosti najviše se ističe poštivanje zakona te osjetljivost istražitelja ili detektiva na socijalne nepravde koji oni potom pokušavaju ispraviti.

3. TEORIJA LIKA

Milivoj Solar navodi da je lik "u književnom djelu oblikovana osoba ili biće s prepoznatljivim ljudskim ili nadljudskim osobinama." (Solar, 2006: 169) Lik je rezultat svih onih književnih postupaka kojim se oblikuje taj lik pa književni lik postoji jedino u književnom djelu. Osim termina lik, u sličnom smislu koristi se i termin karakter, ali se veći naglasak stavlja na psihičke osobine. Termin lik nerijetko se miješa s terminom tip zbog toga što mnoga književna djela opisuju određene tipove ljudi. Milivoj Solar navodi da "kada se misli na neke osobine koje su zajedničke mnogim likovima u različitim književnim djelima, rabi se naziv „tipovi“ (npr. junaci, hvalisavci, škrci, detektivi) koji pripadaju književnim konvencijama pojedinih književnih vrsta, epoha i razdoblja." (Solar, 2006: 169) Međutim, tipovi imaju samo neke zajedničke osobine koje su prepoznatljive, a kada se te osobine individualiziraju u književnim djelima tek tada likovima daju značenje pojedinačne osobe. Osim naziva "tipovi" koristi se i naziv "figura".

Iako se za termin "lik" rabi i naziv "karakter", suvremena teorija književnosti smatra da se lik ne može svesti na karakter i na postupke karakterizacije zbog toga što uključuje i neke druge jedinice pomoću kojih se razumije i analizira lik u romanu. Milivoj Solar tako smatra da je lik s jedne strane "vezan uz predstavljanje, jer Raskolnjikova, Sancha Parizu ili Petricu Kerempuha npr. možemo zamisliti kao stvarne osobe, dodajući im zbog načela konkretizacije i one osobine koje izravno nisu prisutne u načinima njihove karakterizacije." (Solar, 2006: 170) S druge strane, lik može predstavljati i nekakvo psihičko stajalište pa se dovodi u vezu s fokalizacijom. Fokalizacija je, prema francuskom teoretičaru Gerardu Genattu, način gledanja. Genatte je pretpostavio "da podjela pripovjedačeva gledišta isključivo prema „onome tko govori“ nije dovoljno precizna, jer se ravna prema „glasu“ - govori u prvom, drugom ili trećem licu, a zapostavlja koncentraciju pripovjedačeve svijesti na „fokus“ u kojem se sažima način na koji se odnosi prema svemu što govori." (Solar, 2006: 104) Genatte je predložio podjelu fokusa na nultu u kojemu je pripovjedač nadmoćan likovima, fokus u kojemu se pripovjedač ograničava na obzor jednog lika te vanjski fokus koji opisuje ponašanje likova. U okviru takozvane tematologije pratilo se oblikovanje likova ili poznatih junaka, a osim njih, promatrali su se i likovi u književnosti koji su se često pojavljivali poput Fausta. Takvo stajalište dovelo je do tipologije likova, ali i do arhetipova. Arhetip je naziv u književnoj kritici koji označava neku sliku, motiv ili lika u književnosti koji se često ponavlja i varira. Likove u romanima također možemo podijeliti na "statičke i dinamičke, to jest one

koji tijekom pripovjedaanja ne doživljavaju nikakve bitne promjene i one koji se mijenjaju, kao i na tzv. junake ili protagoniste, koji imaju glavnu ulogu i pokretači su radnje te tzv. epizodiste, koji su u cjeloukupnom razvoju od sporne važnosti." (Solar, 2006: 171)

3.1. LIKOVI DETEKTIVA U KRIMINALISTIČKIM ROMANIMA

Kada se na početku kriminalističkog romana dogodi zločin uvodi se lik detektiva. Osobine koje krase likove detektiva postavljene su u najviši mogući stupanj. Najvažnije kvalitete koje krase likove detektiva su snaga i pamet. Starija djela kriminalističkog žanra odlikuju se prvim tipičnim likovima detektiva koje krase natprirodna pamet dok novija kriminalistička djela imaju zapažene likove detektive s velikom fizičkom snagom. Budući da je kriminalistički roman kao žanr nastao iz zanimanja za logikom i znanošću tako su i prvi likovi detektiva morali biti pomalo znanstvenici. Pavao Pavličić navodi da su čitatelji također "ponekad skloni detektiva zamišljati kao tipa koji puca iz pištolja, juri automobilom i pesnicama krči put pravdi, ali stvari stoje bitno drukčije: istražitelj, naime, uglavnom razgovara." (Pavličić, 2008: 49) Kroz razgovore s različitim svjedocima lik detektiva saznaje da neki svjedoci namjerno kriju neke tragove dok neki nisu svjesni važnosti pojedinih tragova. Svaki podatak koji lik detektiva prikupi važan je za razvoj istrage. Međutim, za kriminalistički roman važnu ulogu igra i vrijeme. Za rješenje zagonetke veoma je važno kojim će redom lik detektiva pronalaziti tragove i kako će ih posložiti. Kada bi se redosljed otkrivanja tragova poremetio, tada bi se i likovi u romanu drukčije ponašali, a priča bi izgubila smisao. Lik detektiva također zna da se među svjedocima od kojih prikuplja podatke nalazi i ubojica što zapravo stvara kriminalistički roman napetim i zanimljivim. Pavličić navodi da se istražitelj "tijekom istrage opskrbljuje znanjima i znanjima opskrbljuje čitatelje, te se u načinu na koji to čini profilira kao lik, počinje imponirati čitatelju, počinje ga impresionirati i uspijeva ga pridobiti." (Pavličić, 2008:53)

Likovi detektiva su u kriminalističkim romanima često osobenjaci. Čitatelji očekuju od likova detektiva da budu vješti, brzi, logični i učeni. Već na početku romana čitatelj se upoznaje s različitim neobičnim osobinama glavnih likova. Korištenjem osobenjaka u svojim djelima pisci žele privući čitatelje na daljnje čitanje, a često su i neobični likovi, osobenjaci, simpatici čitateljima. Glavni junak kriminalističkog romana mora biti čudak kako bi njegovo djelovanje mogli doživjeti kao uvjerljivo. Takve osobe spremne su ostaviti vlastite interese i

djelovati protiv zločina kako bi pravda na kraju bila zadovoljena. Upravo korištenjem takvih likova pisci privlače svoje čitatelje. Junaci koji se pojavljuju u kriminalističkim romanima nalik su na junake u epovima koje pisac potom stavlja u čitateljev obični, svakodnevni svijet.

Likovi detektiva u kriminalističkim romanima nikada ne stare. Dakle, "ako se detektiv na prvoj stranici pojavi kao mladić, on će biti mlad i na posljednjoj stranici; ako ga upoznamo kao sredovječna gospodina, on do kraja knjige neće postati starac, nego će i dalje ostati sredovječan." (Pavličić, 2008: 37) Junaci kriminalističkih romana Agathe Christie pojavljuju se iz romana u roman, a između njihove pojave mogu proći desetljeća, ali njezini likovi ne ostare ni za jedan dan. Razlog tomu su obujam i radnja romana. Radnja kriminalističkog romana događa se u kratkom vremenu, a junaci romana nemaju vremena ostarjeti. Budući da je temelj svake kriminalističke priče zločin, a potom i istraga, ta se istraga opisuje kroz svaki korak što ga provodi lik detektiva. Istraga se dakako događa u kratkom vremenu te nikada ne obuhvaća široki vremenski raspon. Ako se pak istraga protegne na duži vremenski raspon sugerira da zločin još nije riješen i pobijeden, tada bi značilo da je zločin nešto što traje, stanje. U kriminalističkom romanu zločin se mora riješiti budući da narušava društvenu ravnotežu, a nakon što se zločin riješi, ravnoteža u društvu ponovno se uspostavlja. Ako je zločin stanje, tada se on prikazuje kao dio društvene ravnoteže, a tada taj roman nije kriminalistički roman nego društveni roman ili neki drugi žanr koji se bavi sličnom problematikom.

Rasplitanje i rješenje zagonetke u kriminalističkom romanu uvijek je djelo pojedinca. Iako se tijekom romana pojavljuje mnogo ljudi koji sudjeluju u istrazi i trude se oko rješenja, zločin uvijek otkriva pojedinac. Trud ostalih ljudi opisuje se samo kako bi se još više naglasile osobine likova, odnosno njihova pamet i metode koje su bolje od ostalih. Njegova izuzetna hrabrost, vještine omogućuju mu da pronađe krivca, a često o rješenju zločina ovisi i njihova karijera ili čak i sam život.

4. AGATHA CHRISTIE I KRIMINALISTIČKI ROMAN

Mary Clarissa Miller, poznatija kao Agatha Christie, najpoznatija je autorica kriminalističkog žanra koju često nazivaju "kraljicom krimića". Njezine knjige prevedene su na više od 40 jezika i prodane u više od milijardu primjeraka, a Christie je i najprodavaniji autor uz Shakespeara.

Mary Clarissa Miller rođena je u Torquayu u Engleskoj u rujnu 1890. godine. Iako Christie potječe iz bogate obitelji nikada nije pohađala školu nego je podučavana kod kuće sve do 1906. godine kada je počela pohađati školu u Parizu. Za vrijeme Prvog svjetskog rata udala se za pilota Kraljevskog zračnog korpusa Archibalda Christieja s kojim je imala kćer Rosalindu. Dok je Archibald bio u ratu, Agatha je radila kao volonter u bolnici, a kasnije i u ljekarnici što je kasnije utjecalo na njezino književno stvaranje. Nakon rastave s Archibaldom, Agatha je upoznala arheologa Maxa Mallowana s kojim je dijelila strast prema arheologiji. Christie se udala za Maxa i živjela s njim u braku sve do njezine smrti 1976 godine. Christie je svog muža pratila na raznim arheološkim istraživanjima, a jedno vrijeme živjela je i u Bagdadu, čijom je kulturom bila fascinirana.

Agatha Christie bila je izuzetno plodan pisac. Napisala je 78 kriminalističkih romana, preko sto kratkih priča, autobiografiju, 2 knjige poezije i knjigu za djecu. Christie je također napisala 6 romantičnih novela pod pseudonimom Mary Westmacott. Osim kriminalističkih romana i romantičnih novela, za autoričin opus važna je i drama s kriminalističkim zapletom pod nazivom *Mišolovka* koja je premijerno izvedena 1952. godine, a koja se još uvijek redovno izvodi. Kriminalističke romane počela je pisati sasvim slučajno. Kao mala voljela je čitati romana Arthura Conana Doylea, a jednom prilikom sestra ju je izazvala na pisanje kriminalističkog romana. "Nije to nikada bila prava oklada; nismo utvrdile uvjete – ali riječi su izrečene. Od tog trenutka zanosila me odluka da napišem detektivski roman. U dubini moje svijesti, gdje su priče i knjige koje ću napisati zauzimale svoje mjesto mnogo prije no što je prokljalo sjeme, zasađena je ideja: jednoga ću dana napisati detektivski roman." (Christie, 1980: 228) Nakon toga, započela je svoju književnu karijeru koja je trajala više od pedeset godina.

Postoji nekoliko elemenata koji su zajednički u svim Christieinim kriminalističkim romanima, a to su velike količine zbunjujućih i pogrešnih tragova koje je uspješno podmetala svojim čitateljima. "Zaključane sobe, nestali leševi, nepokolebljivi alibiji, zagonetne poruke – sve to

koristi u svrhu obmanjivanja čitatelja, istovremeno nudeći dovoljno informacija tako da najmarljiviji od njih mogu riješiti misteriju zajedno s njezinim junacima, koji se u donošenju svojih zaključaka oslanjaju na vlastiti zdravi razum." (Christie, 2004: 3) Radnje njezinih kriminalističkih romana obuhvaćaju englesku aristokraciju, engleska sela, male gradiće, različita ljetovališta i vlastelinske kuće. Međutim, čak i raskošne viktorijanske idile bivaju prekinute neočekivanim i iznenadnim zločinom.

Cathy Luzmore navodi 8 narativnih elemenata karakterističnih za Agathine kriminalističke romane:

- 1) Tragovi i zamke najvažniji su element kojim je Christie pokušavala zbuniti svoje čitatelje i odvesti ih na pogrešan trag.
- 2) Najmanje sumnjivi lik je element koji je veoma karakterističan za njezin stil budući da je ubojica uvijek lik na kojeg se najmanje sumnja sve do kraja romana. Christie u *Autobiografiji* navodi da se "cijeli smisao dobre detektivske priče sastojao u tome da se mora raditi o nečemu očiglednom, ali istodobno, zbog nekog razloga, trebate otkriti da to nije bilo očigledno, da to netko uopće nije mogao učiniti. Iako je, naravno, stvarno to učinio." (Christie, 1980: 273)
- 3) Krinka. Agatha Christie u svojim je djelima koristila likove koji su mijenjali svoj fizički izgled, ali i likove koji su prisvajali potpuno lažan identitet.
- 4) Zatvoreni prostor odnosi se na radnje koje se odvijaju u zatvorenoj zajednici ili zatvorenom prostoru gdje je broj osumnjičenih ograničen.
- 5) Diskreditirani svjedok. Element koji se odnosi na svjedoke koji su u nekom trenutku otkrili nekakav važan podatak ili ime ubojice rano u romanu dok se kasnije taj svjedok pokaže neuračunljivim te ga nitko ne posluša.
- 6) Posluga je postavljena u pozadinu radnje, obično su viđeni, ali se njihov glas ne čuje i često su ignorirani. Međutim, njihova svjedočenja često su važna zbog toga što često čuju i vide ono na što ostali svjedoci ne obraćaju pažnju.
- 7) Intuicija detektiva često je važan narativni element u romanima Agathe Christie. Često je otkrivenje rezultat slučajnosti ili nečega nepovezanog.
- 8) Veliko otkrivenje je najvažniji i najvidljiviji narativni element u romanima Agathe Christie. Veliko otkrivenje zagonetke uvijek se događa na kraju romana u kojima likovi detektiva sumiraju svoje zaključke i iznose ih svima prisutnima.

5. HERCULE POIROT I MISS MARPLE

Agatha Christie u svojem je književnom stvaranju ostavila mnoštvo detektivskih likova. Međutim, najpoznatiji likovi po kojima se prepoznaje književni rad Agathe Christie su Hercule Poirot i Miss Marple. Christie je uvela lik Herculea Poirota u svojem prvom kriminalističkom romanu pod nazivom *Misteriozna afera u Stylesu* 1920. godine. Ekscentrični lik Herculea Poirota donio je autorici iznimnu slavu. Zadnji roman o Herculeu Poirotu pod nazivom *Zavjesa* objavljen je 1975. godine. U romanu *Zavjesa* Hercule Poirot rješava svoj zadnji slučaj te umire, a autorica je sama priznala da ga je uvijek smatrala nepodnošljivim. Osim Herculea Poirota, Christie u svoje romane uvodi jedinstveni lik ženskog detektiva pod imenom Miss Marple. Christie je Miss Marple uvela u romanu *Ubojstvo u župnom dvoru* 1930. godine. Zadnji roman o detektivki usidjelici objavljen je 1976. godine pod nazivom *Usnulo ubojstvo*. Za razliku od Herculea Poirota, Christie je voljela Miss Marple pa ju je u zadnjem slučaju poslala u mirovinu na selo.

5.1. PODRIJETLO LIKOVA

Agatha Christie navodi u svojoj *Autobiografiji* kako je oduvijek voljela čitati kriminalističke romane zajedno sa svojom sestrom koja ju je i izazvala na pisanje romana po uzoru na Arthura Conana Doylea. Christie je za vrijeme Prvog svjetskog rata radila u ljekarnici, posao koji joj je omogućavao da ima puno slobodnog vremena te se autorica prisjetila ideje da napiše kriminalistički roman. "Počela sam razmišljati kakvu bih detektivsku priču mogla napisati. Kako sam bila okružena otrovima, možda je bilo prirodno da ću kao metodu izabrati smrt trovanjem. Usredotočila sam se na jednu činjenicu koja je, činilo mi se, pružala neke mogućnosti." (Christie, 1980: 272) Uz zločin, Christie je počela razmišljati i o likovima. Prirodno, u romanu mora postojati i lik detektiva. Autorica sama priznaje da je bila prožeta tradicijom Sherlocka Holmesa. Uz razmišljanja o detektivu autorica je zaključila da mora uvesti i suradnika detektiva koji će biti izvor neke suprotnosti ili izvor šale. Christie se, razmišljajući o liku detektiva, sjetila belgijskih izbjeglica koji su živjeli u njezinoj župi te navodi: "Zašto da moj detektiv ne bude Belgijanac? Razmišljala sam. Bilo je svih vrsta izbjeglica. A da to bude izbjeglički policijski službenik? Umirovljeni policajac. Ne suviše mlad. Kakvu sam pogrešku tada napravila! Rezultat je da mojem izmišljenom detektivu mora danas biti više od sto godina." (Christie, 1980: 275) Christie se naposljetku odlučila za

belgijskog detektiva koji je polako srastao sa svojom ulogom. Lik detektiva ranije je morao biti inspektor kako bi posjedovao određena znanja o kriminalu i zločinima. Kada je počela razmišljati o imenima za novonastalog detektiva smatrala je da je Hercules dobro ime dok za prezime nije sigurna kako je nastalo. Smatra da je prezime Poirot slučajno vidjela negdje u novinama ili da joj se jednostavno pojavilo u mislima. Međutim, Poirot se bolje slagalo s Herculeom nego s Herculesom. Uz Poirota, Christie je stvorila i svog Watsona – kapetana Hastingsa, vjernog pratitelj slavnog detektiva. Christie navodi da joj je lik kapetana Hastingsa bio iznimno drag te iako je bio stereotipna kreacija, njezina ideja o detektivskom timu bila je potpuna. U romanu *Ubojstvo Rogera Ackroyda* Poirot, iako sada već u mirovini, razmišlja o svom nekadašnjem vjernom suradniku: "Imao sam prijatelja...prijatelja koji je mnogo godina stalno bio sa mnom. Povremeno bi napravio kakvu glupost da bi se čovjek zgrozio, ali mi je svejedno bio vrlo drag. Pomislite samo da mi nedostaje čak i ta njegova glupost. Njegova naivete, njegovi poštenu nazoni, užitak u tome da ga oduševljavaam i iznenađujem svojim sposobnostima – sve mi to nedostaje više nego što vam mogu iskazati." (Christie, 2004: 24) Budući da je Agathin roman prvijenac prodan u 2000 primjeraka, a lik Herculea Poirota bio je uspješnan, predloženo joj je da nastavi koristiti njegov lik u svojim romanima. Naposljetku se lik Herculea Poirota pojavio u 33 romana i 54 kratke priče te je postao iznimno popularan.

Agatha Christie u svojoj *Autobiografiji* navodi da nije sigurna što ju je potaklo da u roman *Ubojstvo u župnom dvoru* uvede novi lik detektiva u priču, odnosno što ju je nagnalo da uvede lik Miss Marple. Međutim, Christie navodi mogućnost da je Miss Marple "izniknula iz zadovoljstva koje sam imala oslikavajući sestru doktora Shepparda u knjizi *Tko je ubio Rogera Ackroyda?* Ona je bila moj najdraži lik u toj knjizi: zajedljiva usidjelica puna znatiželje, koja sve zna i sve čuje, dakle – potpuna detektivska služba u kući." (Christie, 1980: 466) Iako nije planirala nastaviti koristiti lik Miss Marple, ona je naposljetku postala suparnica Herculeu Poirotu i uvukla se u život Agathe Christie i njezinog književnog stvaranja. Pišući za jedan časopis stvorila je seriju od šest kratkih priča te je izabrala šestoro ljudi koji su se trebali naći jedanput tjedno u nekom selu kako bi riješili neki zločin. Započela je uvođenjem lika Miss Marple koja je nalikovala starim damama koje je Christie viđala u različitim selima u koje je odlazila kao djevojčica. Iako se misli da je Miss Marple nastala po uzoru na njezinu baku Christie objašnjava: "Gospodica Marple ni na koji način nije bila slika moje bake: bila je mnogo nemirnija i veća usidjelica od nje. Ali jednu je osobinu imala s njome zajedničku – iako je bila vedra osoba, uvijek je očekivala najgore od svakoga i od svega i, s gotovo zapanjujućom točnošću, obično se pokazalo da je imala pravo." (Christie,

1980: 468) Za razliku od Herculea Poirota koji je uza sebe imao kapetana Hastingsa, Miss Marple nije imala vjernog suradnika. Umjesto toga, Christie je Miss Marple podarila pet kolega u seriji od šest priča. Prvi je bio njezin nećak, romanopisac Raymond West koji se u svojim djelima bavio teškim sadržajima te je opisivao tamnu stranu života. Potom je stvorila mladu ženu, umjetnicu koja je stvorila posebne odnose s njezinim nećakom. Nakon mlade žene, stvorila je lik gospodina Pettigrewa, sarkastičnog i oštroumnog lokalnog odvjetnika te lik lokalnog liječnika koji je znao za sve slučajeve koji bi mogli zanimati Miss Marple i konačno uveden je i lik svećenika. Lik detektivke Miss Marple pojavljuje se u dvanaest romana i dvadeset kratkih priča. Uz Herculea Poirota, smatra se najpoznatijim likom detektiva u opusu Agathe Christie.

5.2. VANJSKI IZGLED I KARAKTER LIKOVA

Lik Herculea Poirota krasi veoma neobičan izgled koji naglašava njegovu zanimljivu osobnost. Jedan od stereotipa o izvanrednim ljudima je da se njihova vanjšina razlikuje od ostatka ljudi te se upravo svojim neobičnim izgledom Hercule Poirota uvrštava u osobenjake. U romanu *Ubojstvo u Orijent Expressu* Mary Debenham, jedna od putnica u Orient Expressu daje svoje viđenje Poirotova vanjskog izgleda: "Mali čovjek skide šešir. Kakvu li jajoliku glavu ima! Usprkos svojim brigama, Mary Debenham se nasmijala. Smiješna li čovječuljka! To je ona vrst malih ljudi koju nikada ne uzimaju ozbiljno." (Christie, 2009: 12) Viđenje Hercula Poirota daje i doktor James koji se pojavljuje u romanu *Ubojstvo Rogera Ackroyda*: "Lijevo od mene, iznad ograde, pojavi se nečija jajolika glava, djelomica obrasla kosom sumnjive crne boje, s brkovima i dva budna oka. Bio je to naš tajanstveni susjed gospodin Porrot." (Christie, 2004 : 23) Jedan od elemenata koji pridonosi komičnosti Poirotovu liku je način na koji priča. Poirot je Belgijanac što znači da je njegov rodni jezik francuski. Francuski izgovor u engleskom jeziku pridonosi njegovoj komičnosti iako se ne može potpuno reproducirati u pisanom tekstu, ali je vidljiv u korištenju francuskih riječi kao što su "mon ami", "mon cher", "monsieur", "mademoiselle" te mnoge druge riječi. Kao što je već prethodno navedeno u poglavlju *Likovi u kriminalističkim romanima*, prema Pavličiću junaci kriminalističkih romana nikada ne stare i pojavljuju se iz romana u roman, a između njihovih ponavljanja mogu proći desetljeća. Iako je dob Herculea Poirota nepoznata, Agatha Christie u *Autobiografiji* navodi grešku pri stvaranju lika Poirota: "Sada sam uvidjela kakvu sam strašnu pogrešku napravila započevši s tako starim Herculeom Poirotom – zapravo sam ga trebala

napustiti nakon prve tri ili četiri knjige i započeti s nekim mnogo mlađim." (Christie, 1980: 302)

Međutim, Poirotov vanjski izgled samo je maska ispod koje se krije izvanredan um i neobična osobnost. Agatha Christie u *Autobiografiji* objašnjava na koji način je oblikovala svog poznatog detektiva: "Bit će sitničav i vrlo uredan, razmišljala sam u sebi spremajući mnoge neuredne sitnice u svojoj spavaćoj sobi. Uredan mali muškarac. Mogla sam ga vidjeti kao uredna mala čovjeka koji uvijek nešto sređuje, spaja stvari u parove i slaže ih u četvorine, a ne u krugove. I morat će biti vrlo bistar – morat će imati male sive stanice u mozgu – to je bila dobra fraza: moram je zapamtiti – da, imat će male sive stanice." (Christie, 1980: 274) Osim sitničavosti i urednosti, Herculea Poirotu odlikuje i "ljubav prema luksuzu, uključujući egzotična pića, egzotični lokali, izvrsno pripremljena hrana, kazalište i ostale umjetnosti te veoma udobne hotelske sobe. Osim toga, obožava unutrašnjost te izbjegava ekstremne vremenske uvjete kad god je to moguće." (Hobbs) Iako su njegova kompulzivna urednost i savršeni red pomalo neobične osobine ipak mu pomažu u rješavanju zločina i rasvjetljavanju zagonetke.

Za razliku od Herculea Poirotu, Miss Marple doživljavala je simpatije ostalih likova u romanu *Džep pun žita*: "Gospođica Marple je bila tako šarmantna, tako nevina, tako pahuljasto ružičasta i bijela stara dama da su joj odobrili ulaz u kuću koja je sad bila praktički tvrđava u opsadnom stanju." (Christie, 1976: 111) Agatha Christie u *Autobiografiji* iznosi karakterne osobine Miss Marple: "Gospođica Marple nije bila neprijazna, samo nije imala povjerenja u ljude. Iako je očekivala najgore, često je ljubazno prihvaćala ljude, usprkos onome što su bili." (Christie, 1980: 469) Budući da Miss Marple potječe iz malog engleskog sela St. Mary Meada u kojemu je zaokupljena vrtlarenjem i pletenjem vune, jedan od izvora njezine preokupacije je tračanje. Promatrajući ostale stanovnike sela u kojem živi, ali i ostale likove koji su povezani s različitim ubojstvima, Miss Marple često se stopi u pozadinu događaja i čini se beznačajnom sve do iznošenja svojih razmišljanja koja se u početku čine nevažna ostalim detektivima, ali se na kraju pokažu točnima. Međutim, iako se na prvi pogled čini kao obična starica zaokupljena tračevima pokazuje se veoma inteligentnom i sposobnom što se tiče rješavanja zagonetki i zločina. Iako je bila usidjelica ipak je "u svojoj staromodnoj, usidjeličkoj opravi doista ostavljala nevjerojatan dojam." (Christie, 2010: 98) Iako Miss Marple nije klasičan detektiv te sama priznaje da je na neki čudan način često uključena u stvari koje je se zapravo ne tiču ipak su njezinu sposobnost rješavanja slučaja prepoznali i u Scotland Yardu u kojemu je stekla prepoznatljiv ugled.

5.3. METODE ISTRAŽIVANJA I RJEŠAVANJA ZLOČINA

"Male sive stanice u mozgu – objasni im Belgijanac" (Christie, 2004.: 84) Kada mu jedan od likova u romanu *Ubojstvo Rogera Ackroyda* odgovara da se svi koriste malim sivim stanicama u mozgu Hercule Poirot mu odgovara: "U manjoj ili većoj mjeri – promrlja Poirot. A ima razlike i u kvaliteti." (Christie, 2004: 84) Dakle, Hercule Poirot najviše se oslanja na svoju briljantnu inteligenciju. Ono što je zanimljivo za detektiva Poirota je da ga ne zanimaju toliko fizički dokazi. Dakako da ih uzima u obzir, ali za njegova istraživanja važna je interpretacija fizičkih dokaza i što bi oni mogli značiti za slučaj. Veoma pronicljivo i obzirno promatra i najmanje detalje. U romanu *Ubojstvo Rogera Ackroyda* tijekom istrage obraća pažnju na otiske koji se nalaze na bodežu kojim je ubijen Roger Ackroyd. Inspektori koji vode istragu ne uzimaju otisak prstiju ubijenog, a što je predloženo od strane Herculea Poirota. Njegov zahtjev izaziva čuđenje inspektora. Hercule Poirot objašnjava: "Moja se teorija sastoji u tome da je ubojica nosio rukavice ili da je omotao nečim ruku. Pošto je zadao žrtvi udarac, uhvatio je žrtvu za ruku i sklopio joj šaku oko drška bodeža. Ja vrlo malo znam o tim vašim petljama i zavojnicama...vidite da otvoreno priznajem svoje neznanje. Ali mi se ipak učinilo da su otisci na malo nezgodnom mjestu. Ja ne bih tako držao bodež kad bih htio zadati udarac. Dakako da bi, držeći desnu ruku otraga iznad ramena, bilo prilično teško dovesti bodež u pravi položaj." (Christie, 2004: 122) U romanu *Ubojstvo u Orijent Expressu* Hercule Poirot kao dokaz uzima šibice koje je pronašao u kupeu ubijenoga gospodina Ratchetta: "Ove indicije, sat koji je stao u četvrt dva, rupčić, čistilica za lulu, mogu biti istinite ili pak lažne. O tome još ništa ne mogu reći. Ali ovdje postoji jedna indicija za koju vjerujem, premda bih se i tu mogao prevariti, da nije lažna. Mislim na ovu plosnatu šibicu, monsieur le docteur. Vjerujem da je ovu šibicu upotrijebio ubojica, a ne gospodin Ratchett. Upotrijebljena je za spaljivanja nekakvog inskriminiranog papira. Vjerojatno nekakve pribilješke. Ako je tako, u toj je pribilješci bilo nešto, nekakva pogreška, neka pogreška koja je ostavljala moguću putokaz prema napadaču. Pokušat ću uskrsnuti ono što je tamo bilo. (Christie, 2009: 66) Njegove indicije polazne su točke koje vode krajnjem rješenju.

Budući da je Poirot kao lik detektiva u romanima Agathe Christie poznat po svojem izvanrednom rješavanju slučaja njegove metode poznate su i ostalim likovima koji sudjeluje u istraživanju. Gospodin Bouc, koji se pojavljuje u romanu *Ubojstvo u Orijent Expressu*, smatra da je to idealan slučaj za njega pa navodi: "Da ispitajte život svih ovih ljudi, otkrijete njihove bona fides – sve to iziskuje vremena i beskrajne neugodnosti. Ali nisam li ja često slušao od

vas kako je čovjeku za rješavanje nekog slučaja dovoljno samo da se zavalj u naslonjač i da razmišlja? Učinite to. Saslušajte putnike, pregledajte leš, ispitajte kakvih sve rješenja može biti, a zatim – epa, ima puno povjerenje u vas!" (Christie, 2009: 48) Dakle, uz obzirno promatranje najmanjih detalja, Hercule Poirot istražuje i rješava svoje slučajeve ljudskom psihologijom. U svojim slučajevima uvijek istražuje osobnost ljudi koje ispituje te njihove međusobne veze. Hercule Poirot ima sposobnost prepoznati prave emocije od lažnih te se time služi u rješavanju slučaja. U romanu *Ubojstvo u Orijent Expressu* Poirot navodi: "Ali ja znam ljudsku narav, prijatelju i kažem vam da će i najnevinija osoba izgubiti glavu i učiniti najbesmislenije stvari bude li suočena s mogućnošću da joj se sudi za ubojstvo." (Christie, 2009: 210) Dakle, poznavanje ljudske naravi veoma je bitna stavka u metodama njegova istraživanja na koju se uz svoju inteligenciju najviše oslanja. Također, važan dio njegova istraživanja sastoji se u ispitivanju svjedoka. U romanu *Ubojstvo u Orijent Expressu* Poirot pomno ispituje svakog svjedoka koji se nalazio u vlaku Orient Express u vrijeme ubojstva gospodina Ratchetta. Jedna od putnica, gospođica Mary Debenham smatra njegov način ispitivanja potpunim gubitkom vremena. Međutim, Poirot joj odgovara da pri ispitivanju svjedoka prvo dobro promotri karakter osobe koju ispituje, a potom procjenjuje njezin ili njegov karakter te prema tome sastavlja pitanja. Hercule Poirot navodi: "Prije nekoliko trenutaka ispitujem ja tako jednog gospodina koji mi želi iznijeti sva svoja gledišta o svim mogućim predmetima. Njega, dakle, držim isključivo na ovom predmetu. Želim da mi odgovara s "da" ili "ne", ovo ili ono. A tada dolazite vi. Smjesta mi je jasno da ćete biti mirni i metodični. Ograničit ćete se na ovaj predmet. Odgovori će vam biti kratki i točni. A pošto je, mademoiselle, ljudska narav perverzna, postavljam vam posve drukčija pitanja." (Christie, 2009: 145)

Iako su Hercule Poirot i Miss Marple prikazani kao antonimski detektivi, njihove su metode istraživanja veoma slične. Miss Marple je, za razliku od Herculea Poirota koji je u romanima poznat kao međunarodni detektiv, zapravo lik seoskog detektiva. Kao usidjelica, Miss Marple uz mnogo slobodnog vremena promatra sve što se događa u selu i oko nje. U romanu *Leš u biblioteci* Miss Marple navodi: "Ovdje je nevolja u tome što su svi odveć naivni i lakovjerni. Čovjek si jednostavno ne može dopustiti da povjeruje u sve što mu netko kaže. Čim se pojavi nešto sumnjivo, ja više nikomu ništa ne vjerujem. Shvaćaćš, ja zbilja dobro poznajem ljudsku narav." (Christie, 2010: 43) Upravo je poznavanje ljudske naravi ključno u njezinom rješavanju zločina kao i njezinom antonimskom liku Herculeu Poirotu. Miss Marple smatra da je ljudska narav svugdje ista te joj proučavanje pomaže u rješavanju zločina. Promatranjem

ljudi u malom engleskom selu St. Mary Meadu vuče poveznice s ljudima i osumnjičenima u istrazi zločina. U romanu *Leš u biblioteci* navodi se da je Miss Marple stekla slavu "svojom sposobnošću povezivanja beznačajnih seoskih zbivanja s ozbiljnim problemima, što je obično pomagalo u rješavanju ovih potonjih." (Christie, 2010: 18)

Kao i Hercule Poirot, Christie je i Miss Marple stvorila u starijoj dobi, između šezdeset pete i sedamdesete. Christie smatra da se to pokazalo vrlo nezgodnim budući da se njezin lik trebao održati dugo vremena. Međutim, njezina dob pokazuje se važnom činjenicom prilikom rješavanja slučaja. Budući da se nalazila u starijoj dobi, njezine godine iskustva pridonijele su njezinom proučavanju ljudske naravi. Čitateljima je dakako uvjerljiviji lik koji ima godine iskustva i u čije metode zaista može povjerovati. Njezina starija dob omogućila joj je dugogodišnje proučavanje ljudske naravi te povezivanje paralela između ljudi koji su živjeli u njezinu selu te osoba koje su bile uključene u istragu.

Kao i kod lika detektiva Herculea Poirota i njezina istraga većinom se temeljila na ispitivanju svjedoka. Inspektor Neele iz romanu *Džep pun žita* prepoznaje kvalitete i korisnost Miss Marple: "Inspektor Neele je sa zanimanjem gledao blago, ozbiljno lice stare dame koja je sada bila pred njim u Tisovu stablu. U početku nije znao što da s njom radi, ali brzo se odlučio. Gospođica Marple će mu biti korisna. Bila je iskrena, neosporno čestita i, kao većina starih dama, imala je mnogo slobodnog vremena i dobar usidjelički nos za izvlačenje i povezivanje svih mogućih naklapanja." (Christie, 1976: 118) Inspektor Neele smatrao je da bi Miss Marple iz posluge i ženskog dijela obitelji u kojemu je bogati financijer Rex Fortescue pronađen mrtav, mogla izvući bitne informacije koje policija nikada ne bi mogla saznati. Budući da je bila šarmantna i nevina ljudi su joj često vjerovali i povjeravali joj se. Pri ispitivanju različitih svjedoka Miss Marple oslanjala se na tipično ženske karakteristike, empatiju i osjećajnost. Miss Marple u romanu *Džep pun žita* navodi: "Uvijek mislim, znate, da je bolje postupno doći do željene teme, zar ne? No mislim da vama to nije tako lako. Vi morate manje-više izravno postavljati pitanja. Ali naravno za jednu staru damu poput mene, koja ima vremena napretek sasvim je normalno da obavi mnogo nepotrebnih razgovora." (Christie, 1976: 224) Dakle, iako Miss Marple svoju istragu temelji većinom na ispitivanju i promatranju različitih svjedoka to su dovoljni elementi na kojima donosi svoje zaključke koji se na kraju istrage pokažu točnima.

Kao antonimski likovi, čitatelji i obožavatelji Agathe Christie često su joj slali pisma u kojima su je ispitivali i predlagali susret Miss Marple i Herculea Poirota. Međutim, Christie u *Autobiografiji* objašnjava nemogućnost takvih događaja: "Zašto bi se sreli? Sigurna sam da im se to uopće ne bi svidjelo. Hercule Poirot, potpuni egoist, ne bi volio da ga jedna postarija usidjelica uči njegovu poslu. On je bio profesionalno njuškalo, i uopće se ne bi snašao u svijetu gospođice Marple. Ne, oni su oboje zvijezde, ali zvijezde sa svojim vlastitim pravima." (Christie, 1980: 466) Dakle, kao što Agatha Christie navodi oba lika, iako potpuno različita po izgledu i karakteru, veliki su likovi detektiva koje povezuje proučavanje ljudske naravi. Promatranje ljudske naravi neizbježna je stavka kojom se oba lika služe kako bi riješili zločin.

6. ZAKLJUČAK

Kao prototipi detektivskih romana uzimaju se u obzir romani Edgara Allana Poea i Arthura Conana Doylea koji su stvorili prve likove detektiva koji se kasnije uzimaju kao inspiracija brojnim autorima kriminalističkih romana. Tijekom 20. stoljeća kriminalistički roman doživio je najveći procvat. Za kriminalistički roman karakteristična je konvencionalna tematika, tipizirani likovi te konvencionalna kompozicija. Uz navedene elemente karakteristična je i zagonetka koja se donosi na početku kriminalističkog romana, a koja se do kraja romana rješava. Kako bi se zadana zagonetka mogla riješiti na početku kriminalističkog romana uvodi se i lik detektiva. Riješena zagonetka uvijek je djelo pojedinca u kriminalističkim romanima, a kako bi roman bio što zanimljiviji likovi detektiva najčešće su osobenjaci koji privlače pozornost čitatelja. Također, važna je i zanimljivost da likovi detektiva nikada ne stare. Između njihovih pojava mogu proći desetljeća, što se događa s likovima poznatih detektiva Herculea Poirota i Miss Marple. Iako se navedeni likovi razlikuju po vanjskom izgledu te karakteru ipak se pronalaze sličnosti između poznatih likova detektiva. Uz inteligenciju, proučavanje ljudske naravi jedna je od najvažnijih sastavnica po kojoj slavni likovi rješavaju svoje slučajeve. Njihova istraga sastoji se većinom od razgovora i ispitivanja svjedoka u kojemu koriste ljudsku psihologiju kako bi izvukli bitne informacije te naposljetku riješili zagonetku i zločin kako bi pravda u njihovim očima bila zadovoljena.

7. LITERATURA

KNJIŽEVNI PREDLOŠCI:

1. Christie, Agatha, 1976., *Džep pun žita*, ČGP "DELO" , Ljubljana.
2. Christie, Agatha, 2004., *Ubojstvo Rogera Ackroyda*, V.D.T., Zagreb.
3. Christie, Agatha, 2009., *Ubojstvo u Orijent Expressu*, Mozaik knjiga, Zagreb.
4. Christie, Agatha, 2010., *Leš u biblioteci*, Mozaik knjiga, Zagreb.

TEORIJSKA LITERATURA:

1. Christie, Agatha, 1980., *Autobiografija*, Globus, Ljubljana.
2. Hobbs, James, 2000-2012, Hercule Poirot Central and other Agatha Christie info, dostupno s: <<http://www.poirot.us/pprofile.php>>, [11.8.2012.]
3. Lasić, Stanko, 1973., *Poetika kriminalističkog romana*, Liber, Zagreb.
4. Luzmore, Cathy, 2011., *The Christie Mystery*, dostupno s: <<http://www.christiemystery.co.uk/plot.html>>, [10.8.2012.]
5. Pavličić, Pavao, 2008., *Sve što znam o krimiću*, Ex libris, Zagreb.
6. Solar, Milivoj, 2006., *Rječnik književnoga nazivlja*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb.